

Szigethy István

II.

Az út

1995. augusztus 10-én, csütörtökön délelőtt indul a repülőgépünk Ferihegyről. Ahogy a térképet nézegetjük, most döbbenünk rá, mekkora útra vállalkoztunk: a moszkvai átszállásig csak mintegy harmadát tesszük meg...

A hatalmas seremetyevói repülőtér fogadócsarnokának érkezési oldalán már messziről látjuk, hogy vár minket Fábián Tibor. Én a diplomáciai útlevelemmel pillanatokon belül túljutok az útlelvizsgálaton, a többieknek viszont elég hosszú sorba kell állniuk. Tiborral örömmel üdvözljük egymást. Beszélgetés közben hirtelen figyelmeztet: nézzek hátra, valami miatt integetnek nekem az útlelvizsgálati pulttól. Innen, már belülről csak mintegy hét-nyolc méterre közelíthetem meg őket. Kiabálniuk kell a zsidóságban:

– *Nagy baj van: az utaslistán nincs pecsét! E nélkül nem akarnak beengedni minket.*

Ez is jól kezdődik. A társaimnál hagytam a hivatalos meghívólevelet és az utaslistát a szurgutiak visszaigazolásával. Úgy tudtuk, az útlevelekhez kiegészítésként ennyi kell még. Az önkormányzati hivatal készített elő mindent, szerezte be a jegyeket is. Csak értenek hozzá. Persze orosz utat mostanában nem intéztek. Mit tegyünk? Ezért csak nem fordítanak vissza minket! És ha mégis? Eszembe jut: hozom magammal a megyei önkormányzat egyik bélyegzőjét, hogy majd a kész szerződésre nyomjam. Mintha az aktatáskámba tettem volna... Megtalálom. A kissé meglepődött hivatalnokok előtt átfocizom a többiekhez. Felveszik, meglehelik, rányomják a papírra. Így már minden rendben, helyreállítottuk a nemzetközi jogrendet. Beléphetünk valamennyien. Mégiscsak kezdődhet a nagy kaland.

Üdvözlésünk
Russzkinszkájában

*

Másikrepülőtérről, a távolidomogyedovóiról indul a szurguti gép. A küldöttséget a vendéglátóink busszal szállítják oda a városon keresztül. Engem, mint országgyűlési képviselőt Tibor követségi kocsival visz át az elkerülő úton. Tudom, hogy így illik, meg aztán elegánsabb, gyorsabb, kényelmesebb is, mégis kicsit irigylem a többieket, hiszen láthatnak valamit a rendszerváltás után gyorsan átalakuló Moszkvából.

Budapesttől számítva mintegy hat óra után, de a négyórás időkülönbség miatt késő délután érkezünk Szurgutba. Alkonyodik – és első benyomásunkként hatalmas szivárványt láthatunk. Barasits Zsuzsa hívja fel rá a figyelmemet. Szerinte jó jel. Örömmel látom ismét Jakov Csernyakot és Jevgenyij Fokint. Beváltottuk, amit a hévízi búcsúzáskor ígértünk egymásnak: már két hónapon belül találkoztunk.

A szállodánkban csak ámulunk. Otthon rémisztgettek, hogy ócska munkásszállások színvonalára készüljünk – és mintha Amerikába érteztünk volna. A recepció körül mégis

hamisítatlan Szibéria fogad: kitömött vadállatok együttese. Személyenként kétszobás apartmant kapunk. A faragott bútor jellegzetesen orosz, persze luxuskivitelben. A nappaliban elegáns ülőgarnitúra, hatalmas japán televízió, hűtőszekrény, a hálóban széles franciaágy, a fürdőszobában a legkorszerűbb berendezés. A vacsora ugyancsak minden igényt kielégít. Később tudtuk meg: a szálloda néhány hónapja készült el. Erdőbe építették – a hantik ősi szálláshelyére...

*

Pénteken reggel kezdődik az érdemi munka. Ismerkedünk vendéglátóinkkal, mindenekelőtt Alekszandr Leonyidovics Szidorov úrral, a szurguti polgármesterrel. Bemutatkozásunkkor a megyéről általánosságban én beszélek, majd a többiek is vázolják saját útjuk célját. A kanizsaiak, Krémer József és Szabó József különösen aktívak. Sok képes anyagot, még filmet is hoztak városukról, hogy a szurguti tévé bemutassa. Krémer Jóska itt is mindenről videofelvételt készít. Érezhetően magukra vonják a figyelmet. Egerszegiként kissé feszengek: a megyeszékhely közgyűlése miatt nem képviselteti magát hivatalosan?

Az ismerkedés, üdvözlések után megbeszéljük a programot. Rövidesen kisebb munkacsoportokra oszlunk. Tárgyalunk a konkrétabb lehetőségekről, próbáljuk felmérni, milyen területeken képzelhetjük el az együttműködést. Alakul a megállapodásunk tartalma.

A tárgyalások befejeztével két gigantikus ipari létesítményt mutatnak be. Egy hatalmas erőműben a környékbeli olajkutaknál összegyűlt, máshol elégetésre kerülő gáz energiáját alakítják villamos árammá. Mutatják a számunkra biztosan elképesztő termelési mutatóikat. Nem dolgoznak most teljes kapacitással, de így is az általuk megtermelt áram mintegy negyven százaléka egész Magyarország szükségleteit fedezné... Mindez „hulladékból”! Tompos Judit rákérdez: kívánják-e privatizálni? A fülünknek már elég szokatlan a válasz: erről érdemben, részletesen csak Moszkvában adhatnak információt.

Átvissznez az olajipari óriásvállalat többszintes számítóközpontjába. Hatalmas, idén fejlesztett IBM-gépek tömegét látjuk. Az alagsorban az ott dolgozók számára még rekreációs központot is tartanak fenn. Bent itt is minden a legkorszerűbb. Meglepő ezért, mikor kint mégis hámló vakolatot, gondozatlan területet, magas gázt látunk. Azt mondják, ilyen kettősség errefelé nem meglepő, lakásoknál is előfordul. De ott egyszerűen tartanak attól, hogy a kívülről is gondozott épület nemcsak a jó barátokat vonzza...

*

A program szerint este fogadást adnak tiszteletünkre a helyi üzletemberek. Előtte több mint két óránk maradt, hogy pihenjünk, átöltözzünk. A Zsuzsával való megismerkedésünk, múlt hétfő óta foglalkoztat: lehet-e valami realitás a történeteiben? Ha akadt kis szabad időnk, miért ne próbáljam ki ezt is? Mit veszíthetek? Ilyet még úgysem láttam. Megkérdem: nem „nézne meg”?

Előbb évtizedekre visszamenően, szinte hónapnyi pontossággal felidézi életem fontosabb eseményeit, egészségi állapotomat, munkámat, kapcsolataimat. Olyasmikről is beszél, amikről azt hittem, csak én tudok. Még arról is, amiről két nappal előbb álmodtam. Előre is érdekes dolgokat jelez, néha alternatívákban.¹ Nem szívesen hallom, de biztosan állítja: 1998 után nem leszek a Parlament tagja. Hozzáteszi: helyette fontosabb feladatom lesz.²

Két óra elteltével falfehéren jövök ki a szobából. Hihetetlen, megmagyarázhatatlan számomra, amit átéltem. Az addigi magabiztos racionalizmusom elszenvedte az első törést.

*

1 Ezek azóta megvalósultak – egy kivétellel, ami a látás szerint még nem vált esedékessé.

2 Nem vettem komolyan. Úgy éreztem, egyre nő a megbecsültségem, tagja lettem a képviselőcsoportunk vezetésének, nemrég választottak az Alkotmány-előkészítő bizottság tagjai közé. Később, különösen 1998 tavaszán, listaállításkor eszembe jutott, amit előre jelzett. Hát... neki lett igaza. Jó oldalról is: hiszen írni kezdtem, és amit így mondtam el – különösen a könyvem – , számomra valóban fontosabbá vált, mint hogy az idegeimet öröltem volna azzal, ami 1998 óta az Országgyűlésben a jelenlegi színvonalon zajlik.

A fogadáson mindenki olyan elegáns, mintha Párizsba érkeztünk volna. Az üzletemberekkel, önkormányzati vezetőkkel kellemesen, egyre barátságosabb hangulatban töltjük az estét. Új ismeretségek, személyes kapcsolatok alakulnak közben. Egyikük rákérdez: a két Tompos rokon? Esetleg házastársak? Ők eljátszanak kicsit a helyzettel, mielőtt elárulnák, hogy semmi közül egymáshoz, csak most, Ferihegyen találkoztak először.

Kezdődik a vacsora a hatalmas asztalnál. A küldöttségek vezetőiként Szidorov polgármester úrral az asztalfőn foglalunk helyet. Ő kezdi a pohárköszöntőket, én válaszolok rá. De jó, hogy gyorsan túlestem rajta! Akkor még ki hitte volna, hogy apránként mindenki sorra kerül mindkét oldalról? Közel harmincan! És a vége felé a tósztolásnak, bizony meg kell küzdenünk a korábbi koccintások hatásával... Mégis csodák csodája: bár nem készültünk ilyen megpróbáltatásra, nem is szoktunk hozzá, mi is bírjuk. Nemcsak mondanivalóval. Állóképességgel is.

Barasits Zsuzsa hallgat egyedül. Jakov Csernyak felkéri:

– *A samanka is mondjon tósztot!*

Zsuzsa beadja derekát, de megkéri Mariant, hogy szó szerint fordítson. A lényege: ő már járt ezen a földön, Hanti-Manszijszkban, de még nomád szálláshelyeken is. Ott megismerhette a hantik és manysik életét. Ők bizony sokkal nehezebb körülmények között élnek, mint amit Szurgutban látunk. Örül a gazdagságuknak, de mi az ára? Jut belőle a területek ősi tulajdonosainak? Jó lenne, ha a küldöttség tagjai is szembesülhetnének a valósággal. Nagyon művi, csak másolat lenne, ha kizárólag múzeumból, népi együttestől kaphatnánk valamilyen képet. Igazi kellene. Semmit sem ismerünk meg a hantik életéből, ha nem találkozunk ezekkel a csodálatos emberekkel valódi életkörülményeik között; ha nem ismerjük meg őket, hogy így is mennyire derűsek, vendégszeretők, mekkora életerejük van, mennyire azonosulnak a természettel, élük hagyományait mindennapjaikban is.

Jakov Csernyak egyáltalán nem feszeng e kényesnek tűnő témától. Elmondja, hogy az őslakosokról, amennyire tudnak, gondoskodnak, így például kártalanításban részesülnek az olajkitermelés miatt igénybe vett területeik után.

A fogadás után a szállodában Fábián Tiborral ülünk le beszélgetni, Tompos Imre és Tompos Judit társaságában. Kíváncsi vagyok, az oroszországi tapasztalatai alapján mi a véleménye utunk céljáról, az eddigi tárgyalásokról. Mit javasol, hogy mire figyeljünk, milyen módszerrel tárgyaljunk? Tibor új szempontjai, tanácsai a hazuról hozott elképzeléseinket a realitásokkal szembesítik. Fölmérjük, még mi várható, milyen lépésekre kell készülnünk. Kissé átfogalmazzuk a laptopomon hozott szerződéstervezetünket is. Ritkán éreztem magamat ilyen jól, mint ezen a mintegy kétórás megbeszélésen, ennyire színvonalas szellemi légkörben. Utána azzal köszönöm meg az aktivitásukat, ötleteiket, gondolataikat, hogy ilyen alkotó szándékú, intenzív tanácskozás elkelne otthon is. Bármilyen szinten. Talán jobban állnánk.

*

Szombaton délelőtt helikopterre szállunk. Még előző nap ismertették a programot: Russzkinszkaja településre utazunk busszal, ismerkedünk az ottaniakkal, tárgyalunk a harmadik szerződő fél, a Szurgut környéki „rajon”, kerület képviselőivel. Meglátogatunk egy múzeumot, megnézzük a helyi népi együttes műsorát. Barasits Zsuzsa pohárköszöntője után a vendéglátóink rugalmasan módosították a tervet: helikopteres kirándulást szerveztek, útközben két hanti család nomád szálláshelyeit is meglátogatjuk. Az eredeti program így egész életünkre szóló élménnyel egészülhetett ki.

Hosszan repülünk a csodálatos táj fölött. Finnországról, mint az ezer tó országáról beszélnek, az Ob és Irtis vidékén talán százezer is lehet. A rövid nyárban, amikor itt északon sincs fagy, az egész tájék tele lesz a frissen olvadt, a lassabban felengedő talajon még lefolyni nem képes, mélyedésekbe, kisebb-nagyobb tavakba gyűlt vízzel. Közben látjuk lent az olajkutak végtelennek tűnő sorát – és köröttük a felpuhult földön szétszivárgó, terjedő, egyre hatalmasabb olajfoltokat... Nem lehetne megakadályozni, hogy az őstermészetnek legalább a felszíne ne károsodjék, ha a mélyének évmillió nyugalmát meg is zavarjuk?

Lassan az olajkutak is elmaradnak. Egyre északabbra érünk. Egyszerre feltűnik, hogy lent hangyányi emberek, köröttük rénszarvasok mozognak. Leszállunk. A helikopter fölemelkedik, mert a puha talajon elsüllyedne, ha ott várna meg minket. A látogatásunk idején inkább fölöttünk köröz.

Mi azonnal ismerkedni, barátkozni kezdünk a hanti család tagjaival – ők pedig a világ

legtermészetesebb dolgának találják, hogy a magasból néhány Magyarországról érkezett vendég meglátogatja őket. Teljesen lazák, kötetlenek.

Megdöbbenő az elszigeteltségük. Az Isten tudja, hány kilométer távolságban lakik a legközelebbi szomszédjuk. De ekkora terület kell is a rénszarvasoknak, hogy a táplálékukat megszerezhessék ilyen zord körülmények között.

Az egész családot most kint találjuk: a négy kislány a nyarat a szülőkkel együtt a tajgán tölti. Kettő közülük máskor Szurgutban tanul, kollégiumban lakik. Ők csak a vakációjukra érkeztek ide. A család többi tagja rendszeresen nomád körülmények között él. Ma éppen az egyik kislány tizenhetedik születésnapját ünneplik. Mi is gyorsan felköszöntjük.

A feleség és a lányok öltözete feltűnően színes. Lila, kék, narancsszínű – a legkülönbözőbb színekben találjuk őket hétköznap is. A férfi sokkal egyszerűbben öltözködött – ahogy errefelé mások is.

Megmutatják, hogyan élnek, távol napjaink agyongépiesített világától, teljes azonosságban a természettel – bár a mi igényeink szerint biztosan elég kezdetlegesen. Beengednek kis lakószobájukba, ami belülről mintha népművészeti múzeum lenne, csodálatos szőnyeggel, használati tárgyakkal berendezve – bár a kis épület kívülről városzéli összeeszkábált kalyibának tűnne otthon. A sátruk még ősbibb formájú, hasonló az indiánokéra. A tárgyaik jelentős része ugyanilyen lehetett évszázadokkal, talán évezredekkel ezelőtt is, a modern technika alig érintette meg őket. Használják persze néhány eszközt napjainkból is, a főzőedényük például ötliteres konzervdoboz, melyen örömmel fedezzük fel a magyar gyártó cég cirill betűs feliratát.

Megfordul a fejemben: mennyire viszonylagosak az anyagi értékek! Bár a mi szemünkben szegényesen élnek, a család ekkora vagyonnal Magyarországon könnyedén sokszoros milliomos lehetne. A ház melletti ketrecben például prémis állatokat, a fészerben száradó, kikészített szőrmeiket látunk. Csak ez mekkora érték lenne a kinti világban! Számukra persze a szőrme sem luxus, hanem a mindennapi életükhöz, ruházatukhoz tartozik, a zord időjárás kivédésének eszköze.

A rénszarvascsorda is mekkora érték! A ház körül vagy száz, százhusz gyönyörű állat legelészik, szaladgál. A rénszarvas itt nemcsak az egyik vagyontárgy, hanem valamennyi közül a legfontosabb: leginkább tőle függ az életük. Az emberi szervezet nehezen tudja közvetlenül beépíteni az ottani növényzet tápanyagát, előbb a rénszarvasnak kell feldolgoznia. De nemcsak élelemforrás: szinte minden porcikáját feldolgozzák, a szarvától az ináig. A fogasuk, edénytárolójuk is például néhány agancs. Persze mégsem teljesen egyoldalú a táplálkozásuk, vitaminforrásként például kis áfonyaszerű bogyókat gyűjtenek be.

A földön elhullajtott agancsokat találunk. Néhányan felszedik őket, nézegetik. Az asszony felajánlja: vigyünk emlékebe a már összegyűjtöttek közül. Társaim lelkesen válogatni kezdenek belőlük. Tervezgetni kezdik: mire használják otthon?

Leszáll a helikopter, búcsúzunk. Ahogy emelkedünk, még sokáig integetnek utánunk. Fantasztikus élményt éltünk át, hogy megismerhettünk ennyit is az életükből. Mintegy hatórás repülőúttal értünk ide, de a tényleges időbeli távolság felmérhetetlenül nagyobb.

Szerződés-kötés
(balról jobbra:
Szidorov polgármester,
Szigethy István,
Szaricsev polgármester,
Csernyak alpolgármester,
Fábián Tibor,
Tompos Judit,
Tompos Imre,
Krémer József,
Bokor Gyuláné,
Barasits Zsuzsanna)

Mai európai szemmel ősi, anakronisztikus világba csöppentünk. Mi biztosan nehezen tudnánk megszokni, derűsen elviselni ilyen életkörülményeket – de nekik ez a természetes. És tanulhatnánk a kitartásukból, szívósságukból, ahogy alkalmazkodnak a zord külső körülményeikhez. Ehhez valami többlet, belső erő kell – ami otthon időnként annyira megcsappant. Ez lett az európaiságunk ára? És most, az anyagi fölényünk finnyáskodása helyett nem kellene inkább tanulnunk tőlük?

Rövid helikopterút után másik családnál is leszállunk. Itt is új ismeretekre teszünk szert: hogy működik az erősen patriarchális családmódel? Nincs itthon a férj, és a családfő szerepébe azonnal előlép a legidősebb fiú. Ő üdvözöl minket, mutatja be, hol, hogyan élnek. Még az édesanyjuk is hozzá igazodik. Érdekes, az első családnál négy lányt találtunk, itt meg négy fiút. Csak vigyáz valaki az arányokra...

A közeli tó partján megmutatják a halászszerzőmunkáikat, csónakjaikat. Egyik kísérőnk a lélekvesztőbe ül – és néhány evezőcsapás után a vízbe borul. Beleborzongunk, ahogy nevetve kimászik a jég hideg vizéből. Másikuk – derülve csodálkozásunkon – gyorsan nekivetkőzik, úszni kezd. A hőmérő a levegőn, az augusztusi verőfényben tizenhét fokot mutat...

*

Russzkinszkaiban először megtekintjük a néprajzi és természetrajzi múzeumot. Csodás gazdagságú anyagát egy elkötelezett komi-zürjén amatőr muzeológus, amúgy nyugdíjas vadász, Alekszandr Jadrosnyikov teremtette elő öt év alatt. Őt hanti felesége hozta még közelebb az obi-ugorok világához. A múzeum vezetését rövidesen egyetem végző, már képzett szakember lányuknak kívánja átadni. A környék vadállományát kitömött példányaikkal mutatja be, a hatalmas panorámafényképek előtt élethelyzeteikbe állítva: vadászfigura például medvével birkózik, ragadozó madár kis emlősre csap le. A népművészeti tárgyak között pedig különösen a fehér hattyútollból készült bunda kelt feltűnést. Hölgyeink de szívesen felpróbálnák... Elcsodálkozunk a fenyőhárnc törölközőn: mit ki nem találtak! Kultikus tárgyakat is láthatunk. Nemcsak csonteszközöket. Kitömött medvefejet is. Elmagyarázzák hatását, ha rátesszük kezünket.

Visszamaradok a többiektől, írok az emlékkönyvbe. Ahogy kilépek az ajtón, látom, hogy balra, a fák között ők már faépületek között járnak. Belém villant: mindez mennyire beleillenek otthon a Göcseji Falumúzeumba! Ki kellene ilyen épületekkel bővítenünk...

Átsétálunk a művelődési házhoz. Tompos Judit megjegyzi az utcán:

– *Hidd el, amit mondok. Érték hozzá. Ha a környék szegényes is, a fiatal nők, akikkel találoztunk, a múlt havi párizsi divat szerint öltöznek. Hogy csinálják?*

Később választ kapott: a tehetősebb nők repülővel Moszkvába ruccannak át bevásárolni.

Barasits Zsuzsát keressük közben: hová tűnhetett? Előbukkan egy zacskó szárított, sózott hallal, kínálgatja. Ő már ismeri korábról. Valóban finom. De hogy a csodába értette meg magát a helybeliakkal? Hiszen sem orosz, sem hanti nyelven nem beszél, legfeljebb a szülőfalujából horvátul...

A művelési ház előtt már várnak minket. Egy idősebb férfi a tűz fölött sámandobot melegít. A helyi hagyományőrző együttes lakodalmat játszik el. Semmi köze a pravoszláv szertartáshoz. Közben a sámán mégis milyen természetesen szólítja ősi, hanti nyelvű kántálása, dobolása közben a „házasulókat” bibliai nevükön, oroszul Marijának, Pjotrnak... De miért lenne ebben ellentmondás?

*

Ebédnél találkozunk a helyi közelet képviselőivel. Az üdvözlések végén festményt kapok ajándékba, jellegzetes ottani tájról, vízben tükröződő őszi erdőről. Nagyon tetszik, ma is az irodám falát díszíti. Hátoldalán a festő aznapra keltezett kis verssel egészítette ki:

А. Якимов: Золотая осень

Осенний лес – задумчивая сказка –
В сверкающих листьях, в шепоте дождя
То зашумит как удалая пляска,
А то затихнет – тишиной маня.

Megpróbálom magyarul visszaadni:

A. Jampol: Arany ős

Az őszi erdő – tűnődő rege,
Fénylő levéllel, esőkoppanással,
Ha felzúg, hangja sodró tánczene,
De ha csendesül, csábít nyugalomával.

*

Vacsoránál egyeztetjük a másnapi megállapodás szövegét. Alaposan átírták az általunk átadott tervezetet, a miénk szerényebb volt. Számomra kissé soknak tűnik, mi mindent vettek még bele. Megjegyzem: ennyi célra nekünk nincs pénzünk. Nem baj, nem baj – nyugtatnak –, azért csak legyen benne minden, amit javasolnak. Ők fontosnak tartják, és nekik van pénzük.

Vállalhatok ennyit a megye nevében? Persze ez nem jogi értelemben vett szerződés. Ha kinyilvánítjuk, hogy ennyire széles körben kívánjuk kiépíteni a kapcsolatrendszert, még több lehetőséget, esélyt kapunk, keretet az együttműködésre. Majd meglátjuk, mi vezethet közülük sikerre, miben tudjuk ehhez felhasználni az egyre erősödő személyes rokonszenvet, barátságot. Ha például otthon, a skanzenben hanti és manysi népművészetet is bemutató részt létesítünk; vagy esetleg a gazdasági kapcsolatok megindulnak, és ezzel sikerül további anyagi fedezetet biztosítanunk, akkor talán még ösztöndíjra is telne Magyarországon tanuló hanti vagy manysi gyerekek számára. Számptalan lehetőség nyílhat, amit ezután kell felmérnünk. Akkor úgy legyen...

– *Hát jó. Ezen ne múljék. Írjuk alá így, egészében a tervezetüket!* – járulok hozzá.

Este lazításként táncestet szerveznek a szállodában. A magnóról ugyanazokat az angol nyelvű számokat halljuk, mint otthon. Ebben már nincs semmi különbség.

*

Vasárnap, augusztus 13-án hajnalban ébrednek. Nem hagynak aludni az előző napok eseményei. Felfokozott hangulatban készülök az elmúlt két hónap, az utunk megkoronázására, a szerződés megkötésére. Úristen! Ha valaki június elején azt mondja, hogy ma Szibériában, az Ob partján, a hantik ősi szálláshelyén találok magam egy szállodában, kinevetem. Hova hozott az elmúlt, sűrű nyár, számtalan eseményével, véletlenével! Közben hányan vonták kétségbe, amit akartam; tartottak világtól elrugaszkodott álmodozónak; tettek keresztbe! Mégis sikerült.

Végiggondolom még egyszer, mit mondjak a délelőtti tévéinterjú során, majd a tizenegykor kezdődő ceremónián, mikor a két polgármesterrel, Szidorov és Szaricsev urakkal aláírjuk az együttműködési megállapodást.

Elkészültem a beszéddel. Elgondolkodom utána: éppen augusztus tizenharmadika van, a világosi fegyverletétel napja. A szurgutiakkal pedig június 16-án találkoztam először Hévízen, ahová a Nagy Imréék kivégzésének emlékére rendezett koszorúzásról vittek... A két gyásznapi magyar-országi kapcsolatok legsötétebb időszakaira emlékeztet. De legalábbis bennünk, akik itt végigéltük az élményeinket, biztosan tompulnak, átalakulnak az ellenérzéseink. És talán másokban is, ha az oroszoktól alkotott képüket a szerződésben körvonalazódó együttműködésünk pozitívumai alakíthatják, és ha olyan nagyszerű, csupa szív embereket ismerhetnek meg, mint a vendéglátóink. Erre éppen e szerződés is lehetőséget biztosít. Vajon a mai gyásznapi átváltozhat-e az összhang, együttműködés napjává?

Még sok időm maradt, hogy felkeljek. Relaxálni kezdek, hogy összeszedettebb legyek. Már mélyen ellazultan fekszem, belülről szinte lebegve, de teljesen éberem, tiszta tudattal. Váratlanul megdöbbenő élményt élek át egész testemmel, lelkemmel. Jóval később olvastam Shirley MacLaine *Találd meg önmagad* című könyvét. Egyik korai spirituális tapasztalata meglehetősen hasonlított: fiziológiailag szemléletesen leírta, hogy egy médium, Kevin mit élt át, mielőtt egy „entitás” üzenetét továbbította volna. Szinte ugyanazt, mint én Szurgutban.

*Fél tizenegykor jelentkeznek a helyi televíziósok, akik eddig is szinte minden lépésünket követték, több órás felvételt készítettek. A riporternő először megkéri, foglaljam össze egy mondatba az utunkat. A nemrég átélt különös élmény hatása alatt az egykori Beatles-film címe jut eszembe: „mágikus, misztikus utazás”. Azonnal veszi a lapot. Megkéri: akkor inkább kissé távolabb a szállodától, a patak, a hatalmas, gyönyörű fák közelében beszéljünk – ahol egykor a hantik szálláshelye volt. A kérdései világosak, tömörek, célirányosak, ritkán találkoztam ilyen kitűnő riporterrel. Az élményeink lelkesült felidézése után prózaibb témára vált: a magyar választási rendszerről érdeklődik, véleményemet kéri az ottani kampányról, a náluk is formálódó demokratikus módszerekről. Szívesen beszélek erről, hiszen az Országgyűlésben is témám. Közben észre sem veszem, hogy szinte folyik belőlem a szó oroszul, a mintegy tízperces beszélgetés közben alig kérdezek valamit a mellettem álló tolmáctól, Mariantól. Mi történt velem? Ennyire hatott, felhangolt volna a reggeli élmény?

Ahogy visszaérkezünk, látom, hogy a szálloda halljában a másik riporter még nem fejezte be Barasits Zsuzsával az interjút. Nekik Fábrián Tibor tolmácsol. Érdekes, hogy közülünk csak Zsuzsát szemelték még ki az eléggé tekintélyes létszámú delegációnkból. Senki sem kérdezte, hogyan került egy látó, mércéjük szerint számán a csapatunkba. Természetesnek vették – és nagyon érdekelte őket, miket mond.

Pontosan tizenegykor kezdődik az ünnepélyes háromoldalú szerződésalkötés Szurgut várossal és a városkörnyéki rajonnal. Kissé elérékenyülök, mikor a beszédek, az aláírt példányok kicserélése után Szidorov és Szaricsev urak kezével összefonódik az enyém. Zala nevében. Hivatalosan is megkezdődött valami, aminek jelentőségét még alig lehet felmérnünk.

Utána a fogadáson a sikertől felfokozott hangulatban beszélek vendéglátóinkkal. Régen éreztem magamat ennyire megelégedettnek, nevezük nevén: boldognak. Megemlítek néhány fontosabb „véletlent” az ide vezető hosszú sorból. Jakov Csernyak tömören válaszol: „*Nincsenek véletlenek.*”

Délután a megelőző ünnepélyes, hivatalos órák után lazítunk. Az Ob szigetére hajóházunk. A ragyogó napsütésben, hatalmas hangulatban még közelebb kerülünk vendéglátóinkkal. Ismét pohárköszöntőt mond mindegyikünk. Hangsúlyozom, hogy az önkormányzati szerződéssel megnyílt az út a gazdasági együttműködésünkhöz is. Nekik szinte korlátlanok a pénzügyi lehetőségeik, de az élethez mindent távolról kell beszerezniük. Mi sokféle igényüket ki tudjuk elégíteni. És ha valaki tőlünk ilyen kapcsolatot keres ezek után, nem a vadidegenek egyikeként érkezik. Ezzel pedig biztos alapot adhatunk a legkülönbébb kapcsolatoknak, kultúrától sportig. Csernyak azzal kezd, hogy most először nem ért egyet velem. Én a gazdasági lehetőségekre helyeztem a hangsúlyt. Szerinte ennél is fontosabb, hogy máris jó barátok lettünk. Ez a legnagyobb érték, biztosítéka minden másnak.

*

Hétfőn reggel nem könnyű búcsúznunk. Valamennyien egyetértünk: életünk nagy élményét élhettük át.

A szurguti repülőtéren is már nézegetik többünk különös poggyászatát: a tajgáról hazavinni kívánt agancsokat. Ugratom őket: olyan a küldöttség, mint egy áruhás rénszarvascsapat. Még csodálkozóbb szemmel néznek minket Moszkvában, a domogyedovói repülőtéren, mikor a poggyászaikat megkapjuk.

*

Most valamennyien a szurgutiak buszával utazunk át Moszkván. A rendszerváltás óta nem jártam a városban – és ahogy a Moszkva folyó partján látom a korábban elhanyagolt, de már frissen felújított, szinte ragyogó palotákat, párizsi emlékeimre, a Szajna partjára asszociálok. Mekkora változások zajlanak itt is, az elmúlt évtizedek egyik történelmet formáló központjában!

Búcsúunk Fábrián Tibortól. Megköszönöm, hogy óriási segítséget nyújtott felkészültségével, tapasztalataival, közéleti és szakszövegekben is alapos nyelvtudásával. Igazi zalaiként segítette elő, még ha Kazanyból is, hogy megyénk ilyen gazdag tartalmú szerződést köthetett.

Úgy látszik, Seremetyevón mindig történik velünk valami. Az itteni poggyászfeladásnál kérík

az állatorvosi igazolást, hogy kivihetjük-e az országból az agancsokat. Senki sem figyelmeztetett, hogy ilyesmit is be kellett volna szereznünk. Társaim bánatosan válnak meg ékességeiktől, hogy azok a szurgutiak moszkvai raktárába kerüljenek. Grotoszt, kissé fájdalmas látvány a nagy halom agancs, tajgai látogatásunk öröknek remélt emlékeztetője. Hátha pótlólag elküldhetik még. Hiszen mi mindent képzeltünk el már velük, belőlük... Én meg most az egyszer áldom a kényelmességemet, hogy a gondos, óvatos ideszállításukkal nem fárasztottam magam, mint a társaim.

Várakozás közben megszólít egy ismeretlen. Hallotta, hogy magyarul beszélünk. Ők orvos kongresszusról érkeznek. Megkérde: honnan hozom a festményt a hónom alatt?

– Szurgutból – válaszolom. – Szerződést kötöttünk Zala megye és az ottaniak között. Tudja, hol van Szurgut?

– Hogyne. A világ végén és kezdetén.

A „világ végén” – ez egyszerű, világos. Rendben van, valóban jó messzire utaztunk. De a „kezdetén”? Mit tudhat? Mire érezhetett rá?

Beszálláshoz szólít a bemondó Budapest felé. Körülnézek: felfigyelt-e rá mindenki közülünk? Kényelmesen sétálunk a beszálló kártyán megjelölt kapuhoz – és ott szokatlanul hosszú sort találunk. Mi lehet az oka? Meglepetéssel látjuk, hogy mielőtt felszállnánk, másodsor is át kell esnünk az átvilágításon. Valaki magyarázza: a Közel-Keleten súlyos merényletet követtek el, ezért rendelték el ezt a szokatlan biztonsági intézkedést. Morgunk: ennek meg mi értelme? Ha egyszer már átvilágítottak minket, talán a repülőtéren boltokban vásároltunk bombát?

Több repülő utasait ellenőrzik egy gép előtt. Végtelennek tűnő, hosszú percek óta ácsorgunk, alig haladunk. Megszólal a hangosan beszélő. Már másodsor figyelmeztet: mindjárt indul a budapesti gép. Ez nem igaz! Még itt hagy minket! Előkapom a diplomáciai útlevelemet, jól felpaprikázva előre csörtetek a sorban állókön keresztül a tekintélyes terjedelmű biztonsági őrhöz. A tegnap komoly önbizalmat kapott orosz tudással egy levegővel, villámgyorsan, lazán úgy letolom szegényt, hogy illet mostanában utastól hivatalos személy itt aligha kapott:

– Mit képzelnék? Micsoda állapotok ezek? Hivatalos magyar delegációval akarják lekésztetni a budapesti gépet? Ha nem enged minket előre, diplomáciai botrányt csinállok.

Nyomatékosan hangsúlyozom a varázsszót: „gyelegacija”, hadonászom a diplomáciai útlevelemmel. A hatalmas ember azonnal udvariasan, szinte megszeppent kisiúként enged minket soron kívül a várakozó buszhoz. Nemcsak a belépésünk, a kilépésünk is megoldódott.

A tajgán egy hanti családnál